

5 pav. Vieno iš perkasoje 9 aptiktų šulinių liekanos tyrimų metu. D. Jovaišo nuotr.

Fig. 5. In-situ fragments of one of the wells found in Trench 9.

aptiktos XVIII a. datuojamos sugriautų ir sudegusių pastatų liekanos (4 pav.): grindų, pamatų ir buvusių pastatų molinių aslų liekanos, dviejų XVIII a. datuojamų iš lentų rėstų šulinių liekanos (5 pav.). Tyrimai atlikti ir netoli Vilniaus miesto gynybinės sienos Aušros vartų. Renovuojant senus vandentiekio vamzdžius, suprojektuotoje naujų vandentiekio vamzdžių vietoje ištirta nedidelė perkasa 11. Tyrimų metu senų komunikacijų neperkastoje vietoje aptiktas XVII a. akmenų grindinio fragmentas. Perkasos V dalyje 2,4 m gylyje atidengtas XVII a. datuojamos Vilniaus gynybinę sieną su priešais Aušros vartus buvusiu bokštu, dar vadinamu „rurmusu" jungusios sienos liekanos – kalkių skiediniu rištas akmenų ir plytų mūras. Iš šulinių ir į įžemį įgilintų objektų krosnies užpildo archeobotaniniams tyrimams atlikti paimta grunto mėginių. Aptikti radiniai perduoti LNM.

2022–2023 m. vykę tyrimai suteikė naujų duomenų apie Aušros vartų priemiestyje XVIII ir XIX a. buvusį užstatymą, jo raidos ypatumus. Tyrimai šiame objekte tęsiami ir 2023 m.

3 Bazilijonų Street

In 2022–2023, detailed excavations were carried out at 3 Bazilijonų St. and its surroundings, situated in the historical suburb of the Gates of Dawn in Vilnius, covering an area of 774 m^2 (Fig. 1). Archaeological layers ranging from the 16th to the 20th centuries were recorded and investigated. A large quantity of archaeological finds dating back to the 17th and 18th centuries was found, mostly comprised of fragments of household pottery and stove tiles, as well as animal bones and metal artefacts consisting mostly of 17th-century coins (Fig. 2). During the survey of the areas where the engineering networks were being installed (69 m^2 total), 19th- and 20th-century fills were recorded. The detailed excavation revealed fragments of antique structures: the remains of brick and wooden buildings dating from the 18th to the 20th centuries (Figs. 3, 4); and the remains of two 18th-century wells lined with wooden planks (Fig. 5). The research carried out in 2022–2023 provided new insights into the 18th- and 19th-century build-up and development of the suburb in the S part of Vilnius Old Town.

Dovydas Jovaišas, Linas Girlevičius

Žvalgymai Bokšto ir Subačiaus gatvėse

2022 m. birželį–rugsėjį TO atliko žvalgymus Vilniaus senamiesčio R dalyje netoli Vilniaus miesto gynybinės sienos liekanų ir bastėjos. Žvalgymai vyko Subačiaus, Bokšto, Šv. Kazimiero ir O. Šimaitės gatvėse, iškeliamų, rekonstruojamų elektros įrenginių iš pastato Maironio g. 27A, Vilniuje, vietose. Žvalgymai buvo atliekami kasamų tranšėjų elektros kabelinėms linijoms vietose, ilgiausios jų atkarpos –

Bokšto ir Subačiaus gatvėse. Šių darbų priežastis – numatoma rekonstruoti techninės paskirties pastatą Maironio g. 27A, todėl ir iškilo būtinybė iš jo iškelti elektros įrenginius. Tas pastatas – tai tarybinio laikotarpio pabaigoje, išgriaunant miesto gynybinės sienos liekanas, pastatyta šiluminė vandens siurblinė. Iki pradedant statybos darbus 1983 ir 1984 m. buvo atlikti žvalgomieji ir detalieji tyrimai (*LIIR*, f. 1, b. 1423; *LIIR*, f. 1, b. 1422), o 1987 m. atlikti savavališkai iškastos duobės siurblinės statybai fiksacijos darbai. Tyrimams ir fiksacijos darbams vadovavo S. Patkauskas, glausti tyrimų rezultatai pateikiami Maironio g. 27A 2018 m. vykusių žvalgomųjų archeologinių tyrimų rezultatus apžvelgiančiame straipsnyje (*ATL 2018 metais*, 2019, p. 368–371). Tuomet viename iš tirtųjų šurfų aptiktos miesto gynybinės sienos liekanos, apardytas archeologinis sluoksnis. Kiti svarbesni, bendrą vietovės archeologinę situaciją atskleidžiantys tyrimai žvalgytoje teritorijoje vyko Bokšto g. 21 bei miesto gynybinės sienos Subačiaus vartų vietoje. Sklype Bokšto g. 21, kuriame esama galbūt XIV a. siekiančios mūrinės statybos reliktų, bene rezultatyviausi tyrimai vyko 1980–1981 m., kai tyrimus aplinkinėse teritorijose ir aptariamajame sklype atliko A. Lisanka (*LIIR*, f. 1, b. 963).

Sklype **Bokšto g. 21** tuomet tirta 6 m ilgio ir 4,5 m pločio, iki 3,7 m gylio perkasa 1. Po viršutiniu 15–20 cm storio juodžemio sluoksniu ir 1,2–1,4 m storio tamsiai pilko maišyto grunto sluoksniu su XVI–XX a. pradžia datuotais radiniais, 1,4–1,6 m gylyje atkastas 40–50 cm storio pilko molingo grunto paviršius. Radiniai panašūs į aptiktus anksčiau aprašytajame, manoma, kad abu sluoksniai yra permaišyti. 1,7–1,9 m gylyje atkastas supilto molio su gausia smėlio priemaiša sluoksnis, kurio storis 35–50 cm. Molyje būta akmenų. Po moliu – 2,2–2,3 m gylyje – maišytos juodos spalvos grunto su degėsiais ir gyvulių kaulais sluoksnis. Jo storis 0,4–1,1 m. Šiame aptikta XIV–XV ir XVI–XVII a. keramikos. 2,7–2,8 m gylyje atkastas pilko smėlingo grunto sluoksnis – kažkokio R–V kryptimis orientuoto iki 2 m pločio griovio užpildas. Griovio dugne – nuo karščio suskeldėję akmenys ir XIV–XV a. keraminių indų fragmentai. Griovyje būta stulpaviečių ir sunykusių rąstų liekanų – kažkokios konstrukcijos fragmentas. Po griovio užpildo sluoksniu, medinių konstrukcijų liekanomis perkasos Š dalyje atkastas juodo grunto sluoksnis, kitoje perkasos dalyje – šviesiai pilko smėlingo grunto sluoksnis. Juose aptikta daug buitinės keramikos, datuotos XIV–XV a., fragmentų. Manoma, kad sluoksniai susiformavo verčiant į buvusį griovį šiukšles, atmatas. Po šiais sluoksniais tirti sluoksniai su nedaug buitinės keramikos fragmentų, gyvūnų kaulais, po kuriais nevienodame gylyje atidengtas smėlio įžemis. Apatiniai kultūrinio sluoksnio horizontai datuoti XIV a.

2012 m. Bokšto gatvėje vyko archeologiniai tyrimai, susiję su Vilniaus gynybinės sienos bastėjos rekonstrukcija (*ATL 2012 metais*, 2013, p. 233–258). Tuomet tirtoji perkasa 4 buvo tarp tarybiniu laikotarpiu įrengtų šulinių, jos ilgis apie 28 m. Perkasa ėjo tuomet įrengtosios nuotekų trasos V pusėje, todėl didesnė tirto grunto dalis – supilta maišyta pilkšva žemė. Perkasos V dalyje fiksuoti, tirti neperkasti, archeologijos požiūriu vertingi sluoksniai. Kultūrinio sluoksnio storis perkasoje – daugiau nei 3 m. Perkasoje atkasti XVI a. datuojamo akmenų grindinio fragmentai, surastos XVII a. I puse datuotos dviejų aukštų krosnies liekanos, XVI a. pabaiga–XVII a. pradžia datuojamo medinio pastato liekanos, XVII a. pabaigos–XVIII a. pradžios mūras – pastato Bokšto g. 21A menamo priestato liekanos. Pačią bastėją tarybiniu laikotarpiu tyrinėjo I. Jučienė, tyrimų duomenys publikuoti (Jučienė I. *Vilniaus artilerijos bastionas.* Vilnius, 1990).

Žvalgytoje **Subačiaus gatvės** atkarpoje reikšmingiausi yra 1998 ir 1999 m. T. Poškos vadovauti tyrimai miesto gynybinės sienos Subačiaus vartų vietoje ir jos aplinkoje (*ATL 1998 ir 1999 metais*, 2000, p. 458–460). Tirtose vietose kultūrinis sluoksnis gana stipriai apardytas, ypač per vartų liekanas tiesiant požeminius inžinerinius tinklus XX a. Kultūrinio sluoksnio storis siekia 3,6 m. Buvusios vartų prieduobės vietoje 1 m gylyje pasiektas XVII a. kultūrinio sluoksnio horizonto kraigas, šio sluoksnio storis 1,3 m. Nustatyta tiksli vartų vieta, nors dėl inžinerinių tinklų gausos ne visus mūrus pavyko atkasti. Mūrai aptikti jau 20–50 cm gylyje. Neaptikta miesto pusėje buvusios bokšto V sienos liekanų. Kartu buvo atliekami ir architektūriniai tyrimai, kuriems vadovavo architektė Birutė Gudynaitė. Nustatyta, kad Subačiaus vartai pastatyti XVI a. pradžioje kartu su gynybine siena. Cilindro pavidalo bokštai prie vartų statinio pristatyti XVI a. pabaigoje–XVII a. pradžioje. Vėlesnės rekonstrukcijos metu, XVII a. pradžioje–XVIII a. pabaigoje, įrengta vartų prieduobė. Archeologinių ir architektūrinių tyrimų duomenys yra publikuoti (Gudynaitė B., Poška T., Subačiaus vartų ir Šv. Dvasios gatvės Vilniuje 1989–1999 m. tyrinėjimai, *Kultūros paminklai*. Vilnius, 2000, t. 7, p. 163–169).

1 pav. Bendras Subačiaus vartų liekanų atkastos dalies vaizdas iš R. G. Jonučio nuotr.

Fig. 1. General view of the exposed part of the Subačius Gate, from the E.

2022 m. žvalgymai atlikti apie 400 m ilgio tranšėjų ir 4 duobių betranšėjam kabelinių trasų įrengimui vietose. Daugeliu atvejų buvo kasama virš arba visiškai šalia anksčiau paklotų elektros kabelių, kitų požeminių inžinerinių tinklų vietose. Iki 50 cm pločio ir iki 1 m gylio kastose tranšėjose nemažą dalį tūrio sudarė pagrindai dangoms iš smėlio, žvyro, kai kur supiltas žvyras buvo iki pat tranšėjos dugno. Kitur kastas įvairių atspalvių perkastas, permaišytas arba supiltas pilkos, rusvos, juodos spalvų gruntas su statybinių griuvenų priemaiša. Perkastame grunte aptikta santykinai nedaug XVII–XX a. datuojamų buitinės ir statybinės keramikos fragmentų, XIX–XX a. datuojamų smulkių metalinių dirbinukų, stiklo indų šukių. Archeologinio sluoksnio nebuvo aptikta, įžemis žemės kasimo darbų metu nebuvo pasiektas – jis visose žvalgytose vietose veikiausiai yra gerokai giliau. Žvalgymų metu aptiktos kelios struktūros. Bokšto gatvėje, ties namu (namų kompleksu) Subačiaus g. 16 / Bokšto g. 23, 70 cm gylyje nuo gatvės paviršiaus aptiktas anksčiau klojant elektros kabelį apardytas akmenų grindinio fragmentas. Atidengta apie 2 m ilgio šio grindinio atkarpa, kurio R pakraštys suardytas. Tiksliai datuoti grindinio fragmento nepavyko, bet sprendžiant pagal grindinio lygio santykį su Bokšto ir Subačiaus gatvių kampe 1775 m. pastatyto mūrinio namo pirmojo aukšto langų angomis, tas grindinys ar atgrinda galėtų būti

2 pav. Subačiaus vartų liekanų atkastos dalies vaizdas iš Š. G. Jonučio nuotr.

Fig. 2. The exposed part of the Subačius Gate, viewed from the N.

to namo statybos laikotarpio. Žemės paviršius čia galbūt performuotas XIX a. pradžioje, nugriovus miesto gynybinę sieną. Kitas akmenų grindinio fragmentas aptiktas Subačiaus gatvės Š šaligatvio zonoje, priešais pastatą Subačiaus g. 15. Šis atkastas 60–70 cm gylyje nuo šaligatvio paviršiaus. Atkastojo grindinio fragmento P pakraštys išardytas anksčiau klojant elektros kabelį. Grindinys nelabai tvarkingas, tarp akmenų yra dideli tarpai. Jis galbūt datuojamas XVIII–XIX a. Kasant tranšėją Vilniaus miesto gynybinės sienos Subačiaus vartų vietoje siaurame ruože atkasta šio statinio mūrinių liekanų viršutinė dalis (1, 2 pav.). Aukščiausia mūro dalis – jau apie 40 cm gylyje nuo šaligatvio paviršiaus ($H_{abs.}$ 126,80–127,29 m). Dalis šių mūrų buvo atkasta atliekant tyrimus 1999 m. Visos aptiktosios struktūros, suradus galimybę tai padaryti, buvo išsaugotos.

Surveys in Bokšto Street and Subačiaus Street

In 2022, surveys were carried out in the E part of Vilnius Old Town, in the vicinity of the city's defensive wall and bastion, during the construction of new underground power lines. Previous research in the area suggested that the archaeological layer began forming in the 14th century, but its thickness may reach nearly 4 m in some places. Meanwhile, the new power lines were installed at a relatively shallow depth of up to 1 m. Many of the 400-m-long sections of the utility trenches that were surveyed contained fill that had been disturbed and redeposited by previous construction and landforming works. The fill contained no archaeological finds, and earlier, undisturbed layers were not reached during the trenching work. However, some structures were found, namely a fragment of the upper part of the masonry remains of the Subačius Gate built in the early 16th century (Figs. 1, 2), and fragments of stone pavements dating from the 18th to 19th centuries in Bokšto and Subačiaus Streets. These structures were preserved.

Dovydas Jovaišas, Linas Girlevičius

Žvalgomieji tyrimai Vilniaus g. 37

Vilniaus miesto gynybinės sienos Vilijos ir Trakų vartų atkarpos liekanų, vadinamųjų Umiastovskių rūmų, ir statinių komplekso (UK 44221) teritorijose, pastate Vilniaus g. 37 prieš pradedant jo remonto darbus TO atliko žvalgomuosius tyrimus architektūriniams tyrimams būtinose, prie pamatų esančiose zondažų vietose. Archeologiniai tyrimai atlikti pastato Š dalyje esančiame rūsyje ir pirmame pastato aukšte P dalyje. Pastate buvo iškasti 6 2x2 m^2 dydžio šurfai, ištirtas apie 36 m^2 plotas.

Pastatas, kuriame vyko archeologiniai tyrimai, datuojamas XIX a. viduriu, abu jo flygeliai – gatvės ir kiemo – pastatyti 1837–1849 m. Arčiausiai tyrimų vietos, Vilniaus g. 37 pastato